

© Pınar Ayvat,
© Hülya Türkan,
© İlke Dolğun,
© Aykut Sarıtaş,
© Aslan Zafer Atılğan,
© Fethi Gül,
© Oktay Demirkıran

Yoğun Bakım Doktorlarının Yurt Dışı Tecrübeleri ve İstekleri

Overseas Experience and Requests in Intensive Care Doctors

Geliş Tarihi/Received : 09.11.2022
Kabul Tarihi/Accepted : 25.01.2023

Pınar Ayvat
İzmir Demokrasi Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı,
İzmir, Türkiye

Hülya Türkan
Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Tıp Fakültesi,
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı,
Ankara, Türkiye

İlke Dolğun
Biruni Üniversitesi Tıp Fakültesi, Anesteziyoloji ve
Reanimasyon Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Aykut Sarıtaş
Sağlık Bilimleri Üniversitesi İzmir Tıp Fakültesi,
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı,
İzmir, Türkiye

Aslan Zafer Atılğan
Manisa Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı,
Yoğun Bakım Bilim Dalı, Manisa, Türkiye

Fethi Gül
Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Anesteziyoloji ve
Reanimasyon Anabilim Dalı, Yoğun Bakım Bilim Dalı,
İstanbul, Türkiye

Oktay Demirkıran
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Cerrahpaşa Tıp
Fakültesi, Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim
Dalı, Yoğun Bakım Bilim Dalı, Acil Yoğun Bakım
Ünitesi, İstanbul, Türkiye

Doç. Dr. Pınar Ayvat, (✉),
İzmir Demokrasi Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı,
İzmir, Türkiye

E-posta : pinar.ayvat@idu.edu.tr

Tel. : +90 530 016 01 30

ORCID ID : orcid.org/0000-0002-9941-3109

ÖZ Amaç: Bu çalışmanın amacı yoğun bakımda çalışan doktorlarımızın yurt dışı tecrübelerini değerlendirmek ve gidemeyen doktorlarımızın nedenlerini ve hangi konuda destek istediklerini öğrenmektir.

Gereç ve Yöntem: Bu araştırma için önceden oluşturulan anket, yoğun bakımda çalışan doktorlara internet yoluyla ulaştırılmıştır. Anket üç ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyodemografik özellikler, ikinci bölümde yurt dışı tecrübesi olan hekimlerimizin ne kadar süreyle, nereye gittikleri, merkezi nasıl seçtikleri, kabul aşamasında nereden destek aldıkları, üçüncü bölümde yurt dışı tecrübesi olmayan hekimlerimizin gidememe nedenleri, hangi konuda yurt dışı merkezde mesleki tecrübe edinmek istedikleri ve bu konuda nasıl destek beledikleri sorulmuştur.

Bulgular: Yüz elli altı katılımcının %31,4'ü mesleki yurt dışı tecrübesi yaşamıştı. Gidenlerin %55'i merkezi kendi çabaları ile bulduğunu ve çok azı (13 kişi, %26) kabul aşamasında çalıştığı kurumdaki eğitim/ıdari birimden destek aldığını beyan etti. Akademik unvanlı hekimlerimizde yabancı dil seviyesi ve yurt dışı eğitime verilen önem oldukça yüksekti. Makale okuma sıklığının yalnızca meslekteki süreyle korelasyon gösterdiği saptandı. Gidemeyen hekimlerimizde en sık neden gidilecek klinik/burs programı bulamamak/haberler alamamak (%63,5) ve konaklama/yaşama ücretlerinin yüksekliği (%48,4) karşımıza çıktı.

Sonuç: Mesleki yurt dışı tecrübesinin hekimlerimize ve sağlık sistemimize katkısı yüksektir. Gidemeyen hekimlerimiz için en büyük engel, gidilecek merkez/klinik bulamamaktır. Bağlı oldukları kurum/demerklerin bu konuda destek olabileceği düşüncesindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Yoğun bakım, yurt dışı tecrübesi, yabancı dil

ABSTRACT Objective: To evaluate the overseas experiences of our intensive care unit doctors and to determine out the reasons for our doctors who couldnot go and what support they wanted.

Materials and Methods: The created questionnaire was delivered to the doctors via the internet. The survey consisted of three main parts. They were asked in the first part, sociodemographic characteristics; in the second part, how long they went abroad, how they choose the center, from whom they received support; in the third part, the reasons why our physicians who donot have been abroad experienced could not go, on which subject/center they want to gain professional experience, and how to get support in this regard.

Results: 31.4% of the 156 participants had professional abroad experience. 55% of those who went stated that they found the center with their own efforts, and very few (13 people, 26%) stated that they received support from the education/administrative unit of the institution they worked during the admission. In academically titled physicians, the level of foreign language and the importance given to education abroad were quite high. It was determined that the frequency of reading articles was correlated only with the duration of the profession. The most common reasons for physicians who couldnot get a chance to go was not being able to find a clinic/scholarship program to go to/not being informed (63.5%) and high accommodation/living fees (48.4%).

Conclusion: Professional overseas experience has a high contribution to our physicians and our health system. The biggest obstacle for our physicians who cannot attend is not being able to find a center/clinic to go to. We think that the institutions/associations to which they are affiliated can support this issue.

Keywords: Critical care, overseas experience, foreign language

Giriş

Sağlık sisteminde eğitime önem veren ülkelerde bilim, teknoloji ve insan gücü bakımından ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye’de de toplumsal istikrar ve sürdürülebilir bir kalkınmanın gerçekleşmesinde doktorlardan çok şeyler beklenmektedir. Ancak doktorlarımız ciddi sorunlarla karşı karşıya olmasına rağmen, bu sorunlar kapsamlı bir şekilde analiz edilmemiş ve çözüm odaklı çalışmalar yetersiz kalmıştır. Bu sorunlardan biri de tıp eğitiminde yaşanmaktadır. Hem öğrencilik döneminde hem asistanlık döneminde hem de profesyonel iş hayatı süresince hekimlerimizin ilgi alanlarında ya da kendi branşlarında yurt dışı tecrübe edinmeleri bu eksiklerden biridir. Yurt dışındaki medikal eğitimleri inceleyen yayınlarda Almanya, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi gelişmiş ülkelerde seçmeli derslerin yurt dışında yapılabilirdiği görülmektedir (1,2).

Şimdiye kadar mesleki tecrübelerini artırmak için pek çok hekim yurt dışı deneyimi yaşamış ve ülkemize geri dönmüştür. Gidemeyen daha büyük çoğunluğun ise bu istek ve arzu içerisinde olduğunu bilmekteyiz. Hekimlerimizin yurt dışı tecrübelerini aktarabilecekleri bir platform olmadığı gibi, gitmek isteyenlerin de başvuracağı destek verebilecek bir merkez olmaması, ülkemizdeki görev yapan hekimler için büyük bir eksikliklerdir.

Bu eksiklikten yola çıkarak, yoğun bakımda görev yapan hekimlerimizin yurt dışı tecrübelerini göz önüne sermek ve gitmek isteyen hekimlerimize ışık tutmak için bu anket çalışmasını planladık. Birincil amacımız yurt dışı deneyimi olan hekimlerimizin oranını belirlemek, bu deneyim için aldıkları yardım ve destekleri saptamak, yabancı dil seviyesi ile yurt dışı ile ilişki kurma, makale okuma ve akademik olarak ilerleme arasında bir ilişki olup olmadığını gözlemektir. İkincil amacımız yurt dışı deneyimi olanların tecrübelerinden faydalanarak, yurt dışı deneyim yaşama isteği olan hekimlerimizin karşılaştığı engelleri daha iyi anlamaktır. Bu araştırmadan çıkacak sonuçlar, ilgili dernekleri, birimleri, kurumları konuyla ilgili destek projeleri oluşturma konusunda harekete geçirebilecek, bu sayede yurt dışı tecrübesi yaşayan doktor sayımız artırılacaktır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Tipi ve Katılımcı Seçimi

Bu araştırma için Buca Seyfi Demirsoy Eğitim ve Araştırma Hastanesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik

Kurulu izni alındıktan sonra (karar no: 2022/02-73, tarih: 23.02.2022) önceden hazırlanmış olan anket, internet üzerinden katılımcılara ulaştırılmıştır. Katılımcılar araştırmanın konusu ve anketin içeriği ile ilgili bilgilendirilmiştir. Yoğun bakımlarda görev yapan hekimlerden üç kısımdan oluşan anketin yanıtlanması istenmiştir. Dahil olma kriterleri araştırmaya katılmaya gönüllü olmak ve aktif olarak hekimlik yapıyor olmak idi. Dışlanma kriterleri ise gönüllü olmamak ve aktif hekimlik yapmıyor olmak olarak belirlendi.

Anket Yapısı

Gönüllü katılımcılara yöneltilen anket üç ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyodemografik özellikler sorgulanmıştır. Katılımcıların yaşı, cinsiyeti, unvanı, uzmanlık alanı, meslekte geçirdiği süre, yabancı dil seviyesi, yabancı dilde makale okuma sıklığı, mesleksi yurt dışı deneyim konusunda düşüncesi ve daha önce mesleki olarak yurt dışı tecrübesi olup olmadığı sorulmuştur.

İkinci bölümü yurt dışı tecrübesi olan hekimlerimizin cevaplaması istenmiştir. Bu bölümde ne kadar süre ile yurt dışında buldukları, gittikleri merkezi nasıl seçtikleri, kabul aşamasında nereden destek aldıkları, tecrübe ettikleri yurt dışı merkezi kendisinden sonra gidebilecekler ne kadar önerdikleri sorulmuştur.

Üçüncü bölümü ise yurt dışı tecrübesi olmayan hekimlerimizin cevaplaması istenmiştir. Bu bölümde yurt dışı deneyimi için hiç başvuru yapmadıysa nedeni, başvuru yaptılar fakat gidemedilerse nedeni, bu konuda bağlı oldukları derneğin/kurumun nasıl destek olmasını istedikleri, yabancı dil konusunda sıkıntı yaşıyorlarsa, dernek aracılığı ile açılacak dil kursuna kayıt olmayı düşünüp düşünmeyecekleri, düşünürlerse bu yabancı dil desteğinin hangi dilde olmasını istedikleri sorulmuştur.

İstatistiksel Analiz

Çalışmadan elde edilen verilerin özetlenmesinde tanımlayıcı istatistikler, sürekli değişkenler için dağılıma bağlı olarak ortalama olarak verilmiştir. Kategorik değişkenler sayı ve yüzde olarak özetlenmiştir. Sayısal değişkenlerin normallik testi Kolmogorov-Smirnov testi ile kontrol edilmiştir. Bağımsız iki grup karşılaştırılmalarında, sayısal değişkenlerin normal dağılım göstermediği durumlarda ise Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Parametrik olmayan testlerde gruplar arasındaki korelasyon Pearson korelasyon testi ile değerlendirilmiştir. Kategorik değişkenler arasındaki farklılık karşılaştırmalarında 2x2 tablolarda ki-kare, RxC tablolarda ise Fisher’s Exact testi kullanılmıştır. İstatistiksel analizler SPSS 24 programı

kullanılarak yapılmıştır. İstatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 (p-değeri) olarak dikkate alınmıştır.

Bulgular

Toplam 156 anket katılımcımızın 92'si (%59) kadın, 64'ü (%41) erkekti. Kadın katılımcıların yaş ortalaması 42,1±8,5 iken erkeklerde 43,3±8,2 idi (genel ortalama 46,2±8,4). Katılımcılardan 49 kişi (%31,4) yurt dışı bir merkezde mesleki amaçlı bulunduğunu beyan etti. Hekimlerimizin beyan ettikleri yabancı dil seviyeleri ve makale okuma sıklıkları Tablo 1'de listelendi. Yurt dışı tecrübesi olan hekimlerden bazıları kısa dönem için (birkaç gün veya hafta) bulunduğunu beyan ederken bazıları birkaç ay veya daha uzun bir dönem yurt dışında bulunmuştu (Tablo 1).

Yurt dışına eğitime giden 49 hekimin 27'si (%55) gittikleri merkezi kendi çabaları ile bulduğunu beyan etti. Kabul aşamasında çalıştığı kurumdaki eğitim veya idari birimden destek alanların oranı çok azdı (13 kişi, %26). Çoğunluğu

kendini yakın hissettikleri kıdemli bir hekimden, referans mektubu alarak, kabul sürecini yönettiklerini beyan ettiler.

Hekimlerimizin uzmanlık branşları, yoğun bakım yan dal uzmanlığı, akademik unvanı, yurt dışı tecrübesinin olması ve süresi ile yabancı dil seviyesi, yurt dışı eğitime verdiği önem ve yurt dışında bulunduğu merkezi diğer meslektaşlarına tavsiye etme oranı arasındaki ilişki incelendi. Akademik unvana sahip hekimlerimizde yabancı dil seviyesi, diğer hekimlere kıyasla anlamlı derecede yüksekti. Yine akademik unvana sahip grupta yurt dışı eğitime verilen önem oldukça yüksek bulundu. Yurt dışı tecrübesi olan hekimlerimizin yabancı dil seviyeleri çok yüksek ve yurt dışı eğitime verdikleri önem anlamlı derecede yüksek bulundu. Hekimin uzmanlık alanı, yoğun bakım yan dal uzmanlığı ya da yurt dışında geçirdiği süre bu parametreleri etkilememekteydi (Tablo 2).

Katılımcıların makale okuma sıklığı ile yabancı dil seviyeleri, yurt dışında geçirilen süre, yurt dışı bir merkezde eğitim görmeye verilen önem ve hekimin meslekte geçirdiği süre arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelendi.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

		n/%	Yaş ortalama	Yabancı dil seviyesi (ortalama)	Makale okuma sıklığı (n/%)
Cinsiyet	Kadın	92/%41	42,1±8,5	6,9±1,7	Günde 1 makale (37/%40,2)
	Erkek	64/%59	43,3±8,2	6,6±1,6	Haftada 1 makale (25/%39,1)
	Toplam	156/%100	46,2±8,4	6,8±1,7	Günde 1 makale (55/%35,3)
Branş	Cerrahi branş	90/%57,7	-	6,9±1,7	Haftada 1 makale (31/%34,4)
	Dahili branş	66/%42,3	-	6,6±1,5	Günde 1 makale (26/%30,3)
	Toplam	156/%100	-	-	-
Yoğun bakım yan dal uzmanlığı	Var	74/%47,4	-	6,7±1,8	Haftada 1 makale (25/%33,8)
	Yok	82/%52,6	-	6,8±1,5	Günde 1 makale (33/%40,2)
	Toplam	156/%100	-	-	-
Unvan	Asistan, yan dal asistanı ve uzman	104/%66,7	-	6,5±1,7	Haftada 1 makale (34/%32,7)
	Öğretim üyesi	52/%33,3	-	7,3±1,4	Günde 1 makale (30/%57,7)
	Toplam	156/%100	-	6,8±1,7	-
Meslekteki süre	1-10 yıl	35/%22,5	-	-	-
	11-20 yıl	73/%46,8	-	-	-
	21-30 yıl	42/%36,9	-	-	-
	31 yıl ve üzeri	4/%3,7	-	-	-
	Toplam	156/%100	-	-	-
Yurt dışı tecrübe süresi	Birkaç gün veya hafta	11	-	7,3±1,5	-
	Birkaç ay veya yıl	38	-	6,4±1,9	-
	Toplam	49	-	-	-

Makale okuma sıklığının meslekteki süre ile pozitif korelasyon gösterdiği yani hekim meslekte kıdemlendikçe daha çok makale okuduğu görüldü ($r=0,208$, $p=0,009$). Bunun dışındaki parametreler arasında bir ilişki saptanmadı (Tablo 3).

Katılımcıların yabancı dil seviyesi ile akademik seviyesi, uzman olduğu branş, yoğun bakım yan dal uzmanlığı ve yaşının ilişkisi de incelendi. Hekimlerimizin akademik unvanı ile yabancı dil seviyeleri arasında pozitif korelasyon saptandı.

Tablo 2. Katılımcıların uzmanlık branşları, yoğun bakım yan dal uzmanlığı, akademik unvanı, yurt dışı tecrübesinin olması ve süresi ile yabancı dil seviyesi, yurt dışı eğitime verdiği önem ve bulunduğu merkezi diğer meslektaşlarına tavsiye etme oranı arasındaki ilişki

		Yabancı dil seviyesi	p	Yurt dışı eğitime verilen önem	p	Yurt dışında gidilen merkezin tavsiye edilmesi	p
Uzmanlık branşı	Cerrahi branş	6,9±1,7	0,48	9,1±1,4	0,91	8,7±1,4	0,56
	Dahili branş	6,6±1,5		9,2±1,3		8,4±1,7	
Yoğun bakım yan dal uzmanlığı	Var	6,7±1,8	0,55	9,3±1,2	0,56	8,6±1,7	0,65
	Yok	6,8±1,5		9,1±1,4		8,6±1,4	
Akademik unvan	Var	7,3±1,4	0,006**	9,5±0,7	0,038*	8,8±1,5	0,114
	Yok	6,5±1,7		9±1,6		8,2±1,6	
Yurt dışı tecrübe	Var	7,9±1,3	0,001**	9,6±0,7	0,08*	-	-
	Yok	6,3±1,5		9±1,5		-	
Yurt dışı tecrübe süresi	Birkaç gün veya hafta	7,3±1,5	0,22	9,3±0,9	0,73	9,5±1,2	0,19
	Birkaç ay veya yıl	6,4±1,9		9±1,7		8,8±1,1	

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Tablo 3. Makale okuma sıklığı, yabancı dil seviyesi, yurt dışında geçirilen süre, yurt dışı bir merkezde deneyime/eğitim görmeye verilen önem ve hekimin meslekte geçirdiği süre arasındaki ilişki

		Makale okuma sıklığı	Yabancı dil seviyesi	Yurt dışında geçirilen süre	Yurt dışı deneyime verilen önem	Meslekte geçirilen süre
Makale okuma sıklığı	Pearson r	1	0,051	0,067	0,143	0,209*
	p	-	0,530	0,649	0,074	0,009
	n	-	156	49	156	156
Yabancı dil seviyesi	Pearson r	-	1	-0,191	0,199*	-0,083
	p	-	-	0,189	0,013	0,303
	n	-	-	49	156	156
Yurt dışında geçirilen süre	Pearson r	-	-	1	-0,257	0,019
	p	-	-	-	0,074	0,898
	n	-	-	-	49	49
Yurt dışı deneyime verilen önem	Pearson r	-	-	-	1	-0,101
	p	-	-	-	-	0,210
	n	-	-	-	-	156
Meslekte geçirilen süre	Pearson r	-	-	-	-	1
	p	-	-	-	-	-
	n	-	-	-	-	156

* $p<0,01$

Yani akademik alanda yükseldikçe, yabancı dil seviyesi de yükselmekteydi ($r=0,225$, $p=0,005$). Ayrıca hekimlerimizin yaşı ile akademik seviyeleri pozitif korelasyon göstermekteydi, yani hekimlerimiz yaş aldıkça, akademik kariyerleri de yükselmişti ($r=0,440$, $p=0,001$). Diğer değişkenler arasında bir korelasyon saptanamadı (Tablo 4).

Yurt dışı eğitime başvurmayan hekimlerimizin başvurmama nedenleri veya başvurdu ise gidememe sebepleri Tablo 5'te listelenmiştir. Yurt dışı eğitim için hangi konuda destek istedikleri sorulduğunda, en sık verilen cevap bağlı oldukları derneğin duyurular ile yabancı ülkelerdeki eğitim fırsatlarını haberdar etmeleri olmuştur. Hekimlerimizin 107 tanesi (%68,6'sı) "Dernek/kurum aracılığı ile açılacak dil kursuna kaydolmayı düşünür müsünüz?" sorusuna evet yanıtını vermiştir. Öğrenmeyi istedikleri yabancı dil sorulduğunda en sık üç yanıtın İngilizce (104 katılımcı, %97,1), Almanca (28 katılımcı, %26,1) ve İsveççe (23 katılımcı, %21,4) olduğu görüldü.

Tartışma

Yurt dışı tecrübesi yaşamış hekimlerimizin bu deneyimlerini paylaşımları ve yol haritalarını açıklayarak gelecek nesillere yardımcı olmaları çok önemlidir. Yurt dışı eğitim gereksiniminin en önemli sebebi farklı eğitim

tarzlarını tecrübe etme şansısıdır. Hekimlerimiz yurt dışı eğitim tecrübesine sahip olarak, eğitim aldıkları alanın kendi ülkemizde göremeyeceğimiz taraflarını görme şansını elde etmektedir. Aynı zamanda ülkemizde aldığımız uzun ve ağır eğitim ve bilgi birikimini yurt dışında gösterme fırsatı da bulmaktadırlar. Bu da hekimlerimizin moral ve motivasyonlarına da katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle yurt dışı tecrübesi yaşamış kişilerden alınan geri bildirimler oldukça değerlidir. Doktorlarımızın bir kısmı araştırma amaçlı, bir kısmı mesleki becerisini geliştirme amaçlı yurt dışında bulunmuşlardır. Ayrıca gitmek için istekli olan ancak çeşitli nedenlerle bu şansı yakalayamamış hekimlerimizin görüşleri de değerlidir. Zira karşılaşılan engellerin aşılması için önce bilinmesi gerekmektedir. Bu amaçtan yola çıkarak tasarladığımız bu anket, gönüllü katılımcılara internet ortamından ulaştırılmıştır. Yoğun bakım ile ilgilenen hekimlerden oluşan katılımcılarımızın yalnızca %31'i yurt dışı deneyimi yaşamıştı. Bunların da çoğunluğu kendi çabaları ile gittikleri merkezi bulmuş, yazışmaları desteksiz yürütmüş, çalıştıkları hastane veya üniversiteden destek almamışlardı. Dahili branşlar (%42,3) cerrahi branşlara kıyasla, akademik personel (%33,3) akademik unvanı olmayan hekimlere kıyasla ve yoğun bakım yan dalı olanlar (%47,4) yan dal uzmanlığı olmayan hekimlere kıyasla azınlıkta idi. Bu gruplardan yalnızca akademik unvana sahip hekimlerde yabancı dil seviyesi ve

Tablo 4. Yabancı dil seviyesi, akademik bir unvanının olup olmaması, uzman olunan branş, yoğun bakım yan dal uzmanlığı ve yaş arasındaki ilişki

		Yabancı dil seviyesi	Akademik olarak seviye	Uzmanlık alanı	Yoğun bakım yan dal uzmanlığı	Yaş
Yabancı dil seviyesi	Pearson r	1	0,225*	0,081	-0,039	0,097
	p	-	0,005	0,315	0,626	0,226
	n	-	156	156	156	156
Akademik olarak seviye	Pearson r	-	1	0,138	-0,100	0,440**
	p	-	-	0,087	0,215	0,0001
	n	-	-	156	156	156
Uzmanlık alanı	Pearson r	-	-	1	0,034	0,177*
	p	-	-	-	0,674	0,027
	n	-	-	-	156	156
Yoğun bakım yan dal uzmanlığı	Pearson r	-	-	-	1	-0,015
	p	-	-	-	-	0,851
	n	-	-	-	-	156
Yaş	Pearson r	-	-	-	-	1
	p	-	-	-	-	-
	n	-	-	-	-	156

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Tablo 5. Yurt dışı deneyimi olmayan hekimlerimizin gidememe nedenleri ve hangi konularda destek istedikleri

	n	%
Yurt dışı deneyimi için hiç başvuru yapmadı iseniz nedeni nedir?	107	100
Yabancı dil bilmediğim için	26	24,2
Gidilecek kliniğin ücretli olması	26	24,2
Konaklama/yaşama ücretlerinin yüksek olması	52	48,4
Gidilecek klinik/burs programı bulamamak ve haberdar olamamak	68	63,5
Referans mektubu bulamamak	29	27,1
Vize/yol problemlerinden çekinmek	17	15,8
Bölgede yaşam/adaptasyon problemlerinden çekinmek	31	28,9
Aileden/sevdiklerinden ayrılma kaygısı	39	36,4
Diğer	18	16,8
Yurt dışı deneyimi için başvurunuz olduysa ve gidemediyse nedeni nedir?	96	100
Kabul mektubu alamadım.	10	10,4
Referans olabilecek bir hoca/kurum/dernek bulamadım.	9	9,3
Burs veya maddi destek bulamadım.	19	19,7
Yaşadığım kaygılar nedeniyle gidemedim.	15	15,6
Diğer	26	27,0
Yurt dışı eğitim konusunda derneğinizi/kurumunuzun size nasıl destek olmasını istersiniz?	n	%
Dernek duyurularla programlardan haberdar etsin.	116	-
Karşı kliniklerle anlaşılıp kabul/onay zamanı azaltılsın.	108	-
Konaklama/yol gibi giderlerin en azından bir kısmına destek versin.	100	-
Yabancı dil sorunuza yardım etsin.	49	-
Diğer	32	-
Dernek aracılığı ile yabancı dil öğrenmeyi ister misiniz?	107	68,6
Öğrenmeyi istediğiniz yabancı dil nedir? (Birkaç seçenek işaretlenebilir)		
İngilizce	104	97,1
Almanca	28	26,1
İsveççe	23	21,4

yurt dışına verilen önem yüksek bulundu. Yurt dışı tecrübeye sahip hekimler, sahip olmayanlara kıyasla daha yüksek dil seviyesine sahipti ve daha fazla yurt dışı eğitime önem vermekteydi. Korelasyon analizinde makale okuma sıklığı yalnızca meslekte geçirilen süre ile ilişkili bulundu. Akademik seviyenin yaşla birlikte arttığı, dil seviyesinin de akademik seviye ile uyumlu olarak arttığı saptandı.

Akademik unvana sahip hekimlerimizin yurt dışı eğitim ve tecrübeye verdikleri önemin yüksek olduğu araştırmamızda açıkça görülmüştür. Ancak hekim akademisyenlerimizin hiçbir destek programından yararlanamadığını saptadık. Oysa diğer akademisyenler için yurt dışı eğitim ile ilgili pek çok program bulunmaktadır. Ankara Üniversitesi'nde "Bilim İnsanı Yetiştirme Projesi" (BIYEP) kapsamındaki Öğretim

Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYEP) veya Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) bünyesinde bulunan "Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı" (ÖYP), Türkiye'de öğretim üyesi gereksinimini karşılamaya ve niteliğini artırmaya yönelik programlardan bazılarıdır. ODTÜ tarafından geliştirilen ÖYP Devlet Planlama Teşkilatı tarafından fonlanmaktadır. Ülkemizin gereksinimi olan öğretim üyelerinin yetiştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla yurt içi-yurt dışı doktora programı olarak işleyen bir model olarak tanımlanmaktadır (3). Ankara Üniversitesince yürütülen BIYEP, ÖYEP ve Araştırmacı Yetiştirme Programı olmak üzere iki programı içermektedir. Bu programlar sayesinde yurt dışında doktora yapmak için eğitim elemanlarının gönderilmesi planlanmıştır. Yapılan bir araştırmada anket katılımcılarının %89,8'i "BIYEP/ÖYEP

kapsamında yurt dışında kısa ya da uzun süreli çalışmalar yapmayı istiyorum” ifadesine katılarak, ülkemizdeki yurt dışında eğitim konusundaki istekliliği belirtmişlerdir. “BİYEP/ÖYP dahilindeki lisansüstü eğitimim boyunca, bilimsel dergilerde yayın yapma becerilerimin geliştirilmesine yönelik olarak yeterince özendirildiğimi düşünüyorum” ifadesine katılımcıların büyük çoğunluğu olumlu yanıt vermiştir. Bu da yurt dışı eğitimin, süreden bağımsız olarak, akademik anlamda ülkemize katkısı olacağını göstermektedir (4). Bu tarz akademik personel destekleme programlarının maalesef tıp camiasında bilinmediğini ve yararlanılmadığını gördük. Bu konuda T.C. Sağlık Bakanlığı ve dernekler aracılığı ile bilgilendirme çalışmaları yapılması gerektiğini düşündük.

Yurt dışında çalışıp Türkiye'ye dönen akademisyenleri inceleyen bir çalışmada, akademisyenlerin eğitim durumları, yabancı dil seviyeleri, eğitim gördükleri ülke, yurt dışına gidiş/dönüş sebepleri Loglineer analiz ile (5) incelenmiş ve akademisyenlerin çeşitli özelliklerinin birbiri ile ilişkisi ortaya konmuştur. Lisans seviyesinde İngilizce eğitimin dil yeterliliği açısından anlamlı fark yarattığı, ancak Türkçe eğitim görenlerin de kendilerini geliştirerek yurt dışında eğitim öğretime hazır hale geldikleri saptanmıştır. Bir akademisyenin yurt dışına çıkma konusunda isteği varsa kendisini geliştirdiğini, eğitim öğretim gördükleri dilin önemli olmadığı vurgulanmıştır. Anket sonucunda yurt dışında eğitim görenin en önemli nedeni “yurt dışında görülecek öğrenimin sağlayacağı imkan ve prestij” olarak bulunmuş. Katılımcılar yurda en sık dönme nedenini ise “yurt dışında edindiğim deneyim, iş, bilgi ve tecrübemi Türkiye’de uygulama” olarak belirtmişlerdir (6). Farklı kültürlerin hekime katkısı ile hekimin yaratıcılığının ve akademik ürünlerinin artacağı, ikili işbirlikleri gelişeceği bir gerçektir. Bu nedenle yurt dışı eğitimi almış her branştaki akademik personelin bilgi paylaşımı çok önemlidir. Bu çalışmada dil eğitiminin önemi bir kez daha gözler önüne serilmektedir. Bizim çalışmamızda da akademisyen olan hekimlerimizde yabancı dil öğrenme ve kullanma durumunun daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Akademisyenliğe gönül verenlerde mi yabancı dil öğrenme isteği daha yüksek, yoksa yabancı dil eğitimi zaten var olan hekimlerde mi akademisyen olma ve yurt dışına gitme isteği daha yüksek sorusunun ise başlı başına bir araştırma konusu olabilecek bir soru olduğunu düşünmekteyiz.

Yapılan bir diğer çalışmada, yurt dışında yükseköğrenim görüp Türkiye’de öğretim görevlisi olan kişiler incelenmiştir. Odak grup çalışması sonucu, katılımcıların söylemleri analiz

edilmiştir. Yüksek lisans veya doktora eğitimini İngiltere veya ABD’de yapmış olan bu katılımcılar, bu deneyimlerinden büyük tecrübeler edindiklerini belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan öğretim üyelerinin konuyla ilgili bireysel deneyimlerine dayanarak özellikle yurt dışında olumlu, ancak Türkiye’de olumsuz olan işleyişlerle ilgili önerileri alınmıştır. Oradaki üniversitelerin belirli konularda özelleştiği, bizdeki gibi her üniversitede her alanın olmadığı, görev tanımlarının çok net olduğu, üniversitelerin dinamik olduğu, geleceği olmayan bölümlerin hızla kapatıldığı belirtilmiştir. Yurt dışı üniversitelerinin araştırma odaklı olduğu, hiyerarşik farklılığın daha az olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye’deki sistemin doğru işlemeyen yönleri hiyerarşi, öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı nedeniyle araştırmanın ikinci planda kalması, bazı alanlarda kalifiye eleman yetersizliği ve ortak çalışmalar yapmanın gerekliliğinden bahsedilmiştir. Daha işler bir yükseköğretim sistemi için üniversitelerin özelleştirilip başarılı öğrencilere devletin burs vermesini, ailevi ve siyasi ilişkilere göre kadrolaşmanın olmamasını, sektörle işbirliği yapılmasını, araştırma yapacak kişilerin üzerinden aşırı ders yükünün alınmasını, akademik unvanlara verilen önemin azaltılıp öğretim üyelerine araştırma yapmaları için imkan tanınmasını, üniversitelerin özerk bırakılmasını, öğrenci sayısının azaltılmasını önermişlerdir (7). Hekimlerimiz de yurt dışı deneyimi sonrası kendi hastanelerindeki olumlu ve olumsuz yönleri görme şansı elde etmektedir. Sadece bu konunun sorgulanması bile başlı başına bir kazanımdır. Bu sayede sağlık sistemimiz de tıp eğitimimiz de büyük kazanımlar sağlayacaktır.

Çalışmamızda yurt dışı deneyim edinme döneminin yaş ve akademik seviye ile paralel olduğu görülmüştür. Ülkemizdeki ulusal destek programları da ağırlıklı olarak mezuniyet sonrası eğitim döneminde kullanılacak programlar olarak sunulmaktadır. Halbuki Japonya’da yapılan bir çalışmada yurt dışı eğitim alma desteklerinin mezuniyet öncesi tıp eğitimi müfredatında sunulmasının gerekli olacağı belirtilerek hekimlere yurt dışı deneyim kazandırmanın önemi vurgulanmıştır. Doktorlara yapılan anket neticesinde, yurt dışı tecrübesi olan doktorların yabancı hastaları muayene etmede daha istekli oldukları gösterilmiştir. İngilizce araştırma makalelerine maruz kalmaktan ziyade yurt dışında yaşama deneyiminin, daha fazla sayıda yabancı hasta görmekle daha yüksek oranda ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. Sonuç olarak, konuşma diline daha fazla maruz kalmak, doktorların yabancı hastaları görmek için daha istekli olmasının belirleyicilerinden biridir. Bu nedenle, Japon tıp eğitimi müfredatında, bu

tür imkanlara sahip olmayan öğrenciler için yurt dışında eğitim alma alternatiflerinin sunulmasının gerekli olacağını belirtmişlerdir (8).

Dijital devrimin yaşandığı günümüz şartlarında, klasik tıp eğitimi almış hekimlerimizin, yurt dışı tecrübesi yaşamaları ayrı bir önem arz etmektedir. Yapılan bir araştırmada tıp eğitiminin sismik bir dijital değişim geçirdiği belirlenmiştir. Bu değişimlerden birincisi, dijital yerliler olarak tanımlanan tıp öğrencileridir. Öğretim üyeleri dijital göçmen haline dönmüş ve pedagojik bilgilerini artırmak zorunda kalmışlardır. İkincisi sosyal medyanın yaygınlaşması ile sanal öğrenme ortamlarının artması ve sınıf ortamında öğrenme ile rekabete girmesidir. Üçüncü olarak uzaktan öğrenme (e-öğrenme) kaynaklarının artmasıdır (2). Ancak tüm bu gelişmelerden yalnızca yabancı dil bilgisinin artırılması ile yararlanılabileceği aşıkardır. Almanya, ABD, İskoçya gibi ülkeler yabancı ülke deneyimini tıp eğitiminin içine yedirebilmeyi başarmışlardır (1,2). Çalışmamızda hekimlerimizin yurt dışı deneyimi için hiç başvuru yapmamalarının en yüksek nedeninin (%63,5) "Gidilecek klinik veya burs programı bulamaması" olması, üniversitelere ve meslek örgütlerine sorumluluk düştüğünü göstermektedir. Lisans veya asistanlık eğitimi döneminde bu sorunun çözülmesi, hekimlere büyük avantaj sağlayacaktır.

Tıp eğitiminde yabancı dilin önemi ve yurt dışı tecrübesinin farkındalığı giderek artmaktadır. Pek çok üniversite, öğrencilerine yurt dışında seçmeli ders olanağı sunmaktadır. Bunun nedenlerini inceleyen bir araştırmada, bu hedefleri üç gruba indirgemişlerdir. Bu uygulamayı gerçekleştiren üniversiteler seçmeli ders öncesi yurt dışına gitme hedeflerini, kültürel farklılıkları anlama, bölgesel tıp bilgisi oluşturma, kaynak kullanılabilirliği hakkında bilgi edinme ve yabancı dil eğitimi olarak belirlemişlerdir. Ders alma esnasındaki hedefler, klinik becerilerin artırılması, araştırma metodlarının öğrenilmesi, araştırma projesi sayılarının artırılması, yabancı dil öğrenilmesi, farklı sağlık bakım sistemlerinin görülmesi, dünyadaki yaygın sağlık endişelerinin anlaşılması, klinik etiğin anlaşılması, ülkesinde nadir görülen hastalıkların yönetiminin öğrenilmesi, farklı tıp eğitimlerinin görülmesi, farklı cerrahi tekniklerin deneyimlenmesi, hastaları tedavi etmede düşük kaynak imkanlarında çalışma ve kültürel farklılıkları anlama olarak belirlenmiştir. Yurt dışı tecrübesi sonrasındaki hedefler ve kazanımlar ise kültürel şoku anlamak ve deneyimleri yansıtmak olarak belirtilmiştir (9). Bu hedefler Türk doktorlar için oldukça değerlidir ve kazandırılması için üniversite ve dernekler işbirliği yapmalıdır.

Yurt dışında bulunmak ve eğitiminin bir parçasını orada tamamlamış olmak, günümüz tıp dışı eğitim sisteminde de

önemlidir. Yurt dışı tecrübenin kişilere önemli kazanımlar sağladığını belgeleyen araştırmalar yapılmıştır. Erasmus+ değişim programı ile artan etkileşimin gençlerin kimliği üzerine etkileri bir çalışma ile incelenmiştir. Kırk bir adet Erasmus+ değişim programı katılımcısının yaşadığı tecrübelerin bireysel edinim ve toplumsal edinim bağlamında değerlendirildiği bu çalışmada, katılımcıların hepsi cinsiyet, etnik köken, lisans durumu, daha önceki Erasmus tecrübesi, yurt dışında geçirdiği süre gibi faktörlerden bağımsız olarak hem bireysel hem de toplumsal edinim ölçeğinde anlamlı derecede katkı sağladığı sonucu bulunmuştur. Erasmus+ değişim programından faydalanmaya teşvik eden temel neden sorulmuş, verilen cevaplar üç temel konu etrafında yoğunlaşmıştır. Bunlar "bireysel gelişim", "dil becerisi edinimi" ve "merak duygusu" olmuştur. Katılımcılar farklı bir yaşam tarzına maruz kalma nedeni ile zor şartlarla mücadele etmek zorunda kalmanın kişisel gelişimleri üzerinde olumlu etkileri olduğunu, uluslararasılaşmış bir birey olarak büyük kazanım elde ettiklerini vurgulamışlardır (10). Erasmus+ programı öğrencilik ve asistanlık düzeyinde personel hareketliliğine izin veren bir programdır fakat profesyonel iş hayatına atılmış olan hekimlerimizi kapsamamaktadır. Ancak yaşanan yurt dışı tecrübesinin, hekime bu makaledeki kazanımları vermiş olması muhtemeldir. Günümüzde profesyonel iş hayatındaki hekim ve diğer sağlık personeline hareketlilik kazandıracak yeni programların ülkemiz bilimsel geleceği için açılması bir zorunluluktur. Bu konunun Sağlık Bakanlığı düzeyine iletilmesi gerekmektedir.

Ayrıca araştırmamızda okunan makale sayısının, dil seviyesi ile orantılı olmadığı, kıdem ile arttığının tespiti doktorlar arasında da özellikle ihtisas dönemlerinde okuma alışkanlığının artırılmasına yönelik program geliştirilmesinin önemini ortaya koymuştur. Yurt dışı tecrübesinin mesleki motivasyonu ve bunun sonucu olarak makale okuma alışkanlığını artırmada katkısı olacağı görüşündeyiz. Yurt dışı eğitim almak için istekli olan ancak çeşitli nedenlerle bu şansı yakalayamamış hekimlerimizin karşılaştığı engellerin aşılması için önce bilinmesi gerekmektedir ki buna yönelik stratejilerin geliştirilmesine ışık tutmak da araştırmamızın amaçları arasında yer almıştır.

Günümüzde artan iletişim teknolojileri sayesinde, bilimsel toplantılar, eğitimler, hatta kongreler bile görüntülü sanal ortamlarda gerçekleşebilmektedir. Yurt dışına giden hekimlerimiz burada geliştirdikleri ikili ilişkileri aynı samimiyet ile devam ettirebilmekte ve ikili işbirliklerini artırabilmektedir. Birçok akademisyen yurt dışı tecrübesi ile edindikleri network ağı sayesinde, günümüz teknolojisinin de desteği ile gerek

eğitim semineri organize ederek gerek uluslararası çalışma ve proje yürüterek Türk tıbbına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle yurt dışı tecrübesi yaşamış hekimlerimizin tecrübe paylaşımları, edindikleri kazanımları bu çalışmada olduğu gibi bilimsel olarak belirtmeleri ve gelecek kuşak hekimlerimize örnek olmaları konusunun önemini vurgulamak istedik.

Bu araştırma Türk sağlık sisteminde çalışan uzman hekimler içerisinde yoğun bakım biriminde görev yapan doktorlar arasında yapılmıştır. Diğer branşlara ve yardımcı sağlık personeline anket uygulanmamıştır. Diğer branşların yurt dışı tecrübe sıklığı ve yabancı dil seviyesi yüksek olabileceği gibi, makale okuma sıklığı da değişkenlik gösterebilecektir.

Sonuç

Uluslararasılaşma günümüzde lüks değil bir zorunluluktur. Hekimlerimizin yurt dışı tecrübeleri arttıkça, yabancı akademisyenler ile tanışma, birlikte işbirliği yapma ve ortak projeler yürütme ihtimali de artmaktadır. Bu nedenle hekimlerimizin yurt dışı tecrübelerini paylaşmaları, genç hekimlere kılavuzluk yapmaları çok değerlidir. Bu nedenle yurt dışı eğitim ve öğretim tecrübesi çok büyük bir öneme sahiptir. Bazı ülkelerde bu tıp eğitiminin müfredatına yerleştirilmiştir ve hekimler lisans eğitiminde bunu deneyimleme şansına sahip olmaktadır. Bizim ülkemizde ise bu kişinin kişisel çabaları ve maddi imkanları ile lisans sonrası olmaktadır. Akademik bakış açısına sahip hekimlerimizde yabancı dil seviyesinin ve yurt dışı eğitime verilen değerinin yüksek olduğunu gördük. Ancak anketimizin değerlendirilmesi sırasında okunan makale sayısının, dil seviyesi ile ilişkili artmadığını saptadık.

Okunan makale sayısının kıdem ile artması doktorlar arasında da özellikle ihtisas dönemlerinde okuma alışkanlığının artırılmasına yönelik program geliştirilmesinin önemini ortaya koymuştur. Yurt dışı tecrübesinin mesleki motivasyonu ve bunun sonucu olarak makale okuma alışkanlığını artırmada katkısı olacağı görüşündeyiz. Bu nedenle, profesyonel iş hayatındaki hekim ve diğer sağlık personeline yurt dışı deneyim kazandıracak programların kurumlar ve meslek örgütleri tarafından geliştirilmelidir.

Etik

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma için Buca Seyfi Demirsoy Eğitim ve Araştırma Hastanesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan izni alınmıştır (karar no: 2022/02-73, tarih: 23.02.2022).

Hasta Onamı: Katılımcılar araştırmanın konusu ve anketin içeriği ile ilgili bilgilendirilmiş olup dahil olma kriterleri araştırmaya katılmaya gönüllü olmak ve aktif olarak hekimlik yapıyor olmak idi.

Yazarlık Katkıları

Konsept: PA., H.T., F.G., O.D., Dizayn: PA., H.T., F.G., O.D., Veri Toplama veya İşleme: PA., İ.D., A.S., A.Z.A., F.G., O.D., Analiz veya Yorumlama: PA., F.G., O.D., Literatür Arama: PA., H.T., İ.D., A.S., A.Z.A., F.G., O.D., Yazan: PA.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar tarafından finansal destek almadıkları bildirilmiştir.

Kaynaklar

- Zavlin D, Jubbal KT, Noé JG, Gansbacher B. A comparison of medical education in Germany and the United States: from applying to medical school to the beginnings of residency. *GMS Ger Med Sci* 2017;15:1-12.
- de Wet C, Yelland M. The challenges and opportunities in medical education for digital 'natives' and 'immigrants' in Scotland and abroad. *Scott Med J* 2015;60:152-4.
- Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP Kalkınma Bakanlığı Destekli/ÖYP-YÖK) I Araştırmalar Koordinatörlüğü [Internet]. ODTÜ. [cited 2022 Sep 2]. Available from: <http://ak.metu.edu.tr/ogretim-uyesi-yetistirme-programi-oyp-kalkinma-bakanligi-desteklioyp-yok>
- Karakütük K, Özdemir Y. Bilim İnsanı Yetiştirme Projesi (BIYEP) ve Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı'nın (ÖYP) Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim* 2011;36:26-38.
- von Eye A, Mun EY, Mair P. Log-linear modeling. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Computational Statistics* 2012;4:218-23.
- Altaş D, Sağırılı M, Giray S. Yurtdışında Çalışıp Türkiye'ye Dönen Akademisyenlerin Eğitim Durumları, Gidiş ve Dönüş Sebepleri Arasındaki İlişki Yapısının Loglineer Modeller ile İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2014;21:401-21.
- Menderis İA. Amerika veya İngiltere'de öğrenim görüp Türkiye'de öğretim üyesi olanların Türkiye ve öğrenim gördükleri ülkenin yükseköğretim sistemleri arasındaki tespit ettikleri farklar. *Bildiriler Kitabı*; 2013:96-113.
- Tamamaki K, Nishio H. Study abroad experience is related to Japanese doctors' behavior to see foreign patients. *Kobe J Med Sci* 2013;59:10-6.
- Cherniak WA, Drain PK, Brewer TF. Educational Objectives of International Medical Electives - a narrative literature review. *Acad Med* 2013;88:1778-81.
- Bozkur S. Erasmus + değişim programı ile artan etkileşimin gençlerin kimliği üzerine etkileri (tez). *Sosyal Bilimler Enstitüsü*; 2019.